

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ЕКОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
ДО ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
СТУДЕНТІВ З ДИСЦИПЛІНИ
«ЕКОНОМІКА ТА ЕКОЛОГІЯ РЕКРЕАЦІЙНО-
ТУРИСТИЧНОЇ СФЕРИ»

«Узгоджено»

деканом магістерської підготовки

_____ Боровська Г.О.

«Затверджено»

на засіданні кафедри

економіки природокористування

Протокол № 8 від 7.04.2015 _____

Зав.кафедри _____ Губанова О.Р.

Одеса 2015

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ЕКОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
ДО ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
СТУДЕНТІВ З ДИСЦИПЛІНИ
«ЕКОНОМІКА ТА ЕКОЛОГІЯ РЕКРЕАЦІЙНО-
ТУРИСТИЧНОЇ СФЕРИ»**

Одеса-2015

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ЕКОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
ДО ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
СТУДЕНТІВ З ДИСЦИПЛІНИ
«ЕКОНОМІКА ТА ЕКОЛОГІЯ РЕКРЕАЦІЙНО-
ТУРИСТИЧНОЇ СФЕРИ»**

«Узгоджено»
на факультеті магістерської
та аспірантської підготовки

Методичні вказівки до організації самостійної роботи студентів з дисципліни «Економіка та екологія рекреаційно-туристичної сфери»/ к.геогр.н., доцент кафедри економіки природокористування Бунякова Ю.Я. – Одеса, ОДЕКУ, 2015. – 21 с.

Методичні вказівки призначені для студентів-магістрів 5 курсу денної форми навчання зі спеціальності 8.18010017 «Економіка довкілля та природних ресурсів».

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	4
1 ЗАГАЛЬНА ЧАСТИНА.....	6
2 ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ ПО ВИВЧЕННЮ ТЕОРЕТИЧНОГО МАТЕРІАЛУ.....	9
3 ІНДИВІДУАЛЬНЕ (ДОМАШНЄ) ЗАВДАННЯ.....	18
4 ОРГАНІЗАЦІЯ ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ ТА ВМІНЬ СТУДЕНТІВ.....	19

ПЕРЕДМОВА

Всесвітня Конференція Організації Об'єднаних Націй з питань навколишнього природного середовища і розвитку ухвалила декларацію та визнала концепцію сталого розвитку домінуючою ідеологією цивілізації у XXI столітті.

Сталий соціально-економічний розвиток будь-якої країни означає таке функціонування її господарського комплексу, коли одночасно задовольняються зростаючі матеріальні і духовні потреби населення, забезпечується раціональне та екологічно безпечне господарювання і високоефективне збалансоване використання природних ресурсів, створюються сприятливі умови для здоров'я людини, збереження і відтворення навколишнього природного середовища та природно-ресурсного потенціалу суспільного виробництва.

Останні десятиліття ознаменувалися інтенсивним розвитком у світі рекреаційно-туристичної індустрії, яка на сьогодні є однією з найбільш прибуткових і динамічних галузей світового господарства. Стрімкий розвиток рекреаційно-туристичної сфери обумовлений низкою економічних, екологічних і соціальних чинників.

Україна займає одне з провідних місць в Європі за забезпеченістю рекреаційно-туристичними ресурсами, має розвинуту мережу курортних закладів, та, при цьому, природний потенціал її рекреаційно-туристичних територій використовується лише на 50% від реальних можливостей.

Дисципліна «Економіка і екологія рекреаційно-туристичної сфери» належить до циклу економічних дисциплін професійної підготовки магістрів по спеціальності «Економіка довкілля та природних ресурсів».

Метою вивчення дисципліни «Економіка і екологія рекреаційно-туристичної сфери» є формування знань, умінь і навиків щодо вивчення економіко-екологічних засад рекреаційно-туристичної сфери діяльності.

Обсяги вивчення окремих розділів та тем, а також заходи поточного контролю та підсумкової атестації визначаються згідно робочої програми навчальної дисципліни.

В результаті вивчення дисципліни «Економіка та екологія рекреаційно-туристичної сфери» студент має засвоїти базові знання та вміння. Він повинен:

знати: загальні засади розвитку рекреаційно-туристичної сфери в Україні, у тому числі володіти термінологією щодо визначень поняття курортів і їх видів; використання природних лікувальних ресурсів; знати економічне та фінансове забезпечення організації та функціонування курортів та здійснення санітарної охорони, моніторингу і ведення кадастру природних територій курортів. Знати поняття, організаційні форми, види та планування туристичної діяльності; а також еколого-економічні аспекти сталого розвитку в рекреаційно-туристичній сфері в Україні.

ВМІТИ: провести аналіз економічних і екологічних чинників розвитку рекреаційно-туристичної сфери в Україні; розрахувати курортно-рекреаційний потенціал території; оцінювати ефективність використання курортно-рекреаційної території.

ВОЛОДІТИ: навичками пропонувати шляхи розвитку та вдосконалення рекреаційно-туристичної сфери в сучасних умовах соціально-економічного розвитку держави з урахуванням екологічних чинників в контексті сталого розвитку.

Методичні вказівки до організації самостійної роботи студентів з дисципліни «Економіка і екологія рекреаційно-туристичної сфери» містять у собі загальні положення, список рекомендованої літератури, порядок організації поточного та підсумкового контролю знань при вивченні даної дисципліни, варіанти індивідуального (домашнього) завдання та контрольні запитання для самоперевірки.

Додержання зазначених вказівок сприятиме формуванню у студентів-магістрів професійних навичок та підвищенню їхньої загальної і спеціальної еколого-економічної культури, вмінню вивчати, систематизувати та аналізувати необхідний матеріал за вказаною тематикою.

1 ЗАГАЛЬНА ЧАСТИНА

Перелік тем теоретичного курсу

- Тема 1.** Поняття курортів і їх види. Створення та розвиток курортів.
- Тема 2.** Використання природних лікувальних ресурсів. Організація лікування та обслуговування на курортах.
- Тема 3.** Економічне та фінансове забезпечення організації та функціонування курортів.
- Тема 4.** Санітарна охорона, моніторинг і кадастр природних територій курортів.
- Тема 5.** Загальні засади раціонального використання туристичних ресурсів. Поняття, організаційні форми та види туризму.
- Тема 6.** Організація та планування туристичної діяльності в Україні.
- Тема 7.** Передумови виникнення ідей сталого розвитку.
- Тема 8.** Основні пріоритети екологічно збалансованого розвитку.
- Тема 9.** Стратегічні орієнтири сталого розвитку рекреації та туризму в Україні.
- Тема 10.** Стимулювання рекреаційно-туристичного природокористування. Економічні чинники розвитку.

Перелік тем практичних занять

Тема 1. Екологічний аудит і сертифікація рекреаційно-туристичних територій. Механізми проведення екологічного аудиту та сертифікації.

Зміст практичної роботи передбачає опрацювання теоретичного матеріалу, що, насамперед, повинен містити наступні завдання:

- проаналізувати роль екологічного аудиту та оцінки земель;
- визначити роль Земельного кодексу в охороні земель;
- визначити основні принципи екологізації виробництва в рекреаційних зонах;
- роль екологічного аудиту курортно-рекреаційних територій.

З огляду на поставленні завдання, слід звернути увагу на те, що екологічний аудит землі буде спрямований на :

- оцінку природно-ресурсного потенціалу конкретних ділянок і інших природних ресурсів;
- виявлення негативних природних і природно-техногенних процесів;
- визначення видів і оцінок рівнів техногенного впливу на навколишнє середовище з метою виявлення пріоритетів, конкретних дій і джерел фінансування екологічного оздоровлення забруднених територій, а також реальної ціни земельної ділянки у випадку зміни її власника.

Для визначення значущих екологічних аспектів господарської діяльності необхідно:

- визначити всі елементи господарської діяльності, що впливають на навколишнє середовище курортно-рекреаційних територій;
- визначити аспекти, що можуть мати значимі наслідки для навколишнього середовища.

Рекомендована література [1–3, та інші].

Тема 2. Рентна теорія при використанні рекреаційно-туристичних територій. Державний механізм розрахунку рентної плати при використанні рекреаційно-туристичних територій.

На сьогодні є спроби розробити науково-методичні засади визначення рентної складової для курортно-рекреаційних регіонів, однак вони не носять завершений характер. У зв'язку з цим запропонована методика визначення рентної складової від використання курортно-рекреаційних територій, яка базується на синтезі сучасних наукових поглядів та методико-теоретичних підходів.

Доведено, що необхідними передумовами розрахунку рентної плати від використання курортно-рекреаційних територій повинно бути: достатній інформаційний моніторинг наслідків погіршення якості довкілля, причиною якого є понаднормативне використання природно-ресурсного потенціалу оздоровчих та курортно-рекреаційних територій; врахування коефіцієнтів зональності територій (залежно від їх курортно-рекреаційного статусу); простота та обґрунтованість визначення розміру рентної складової як плати за погіршення якості довкілля курортно-рекреаційних територій.

На сучасному етапі до основних завдань державної екологічної політики у сфері рекреаційного природокористування можна віднести:

- 1) запровадження комплексних правових, організаційних, економічних механізмів ефективного використання природно-ресурсного потенціалу курортно-рекреаційних територій;
- 2) створення єдиного курортно-рекреаційного комплексу України за міжнародними стандартами для вирішення проблеми сталого і збалансованого розвитку природно-ресурсного потенціалу курортно-рекреаційних територій;
- 3) визначення чітких критеріїв і ефективних механізмів надання державної підтримки курортно-рекреаційним регіонам з високою потенційною економічною віддачею;
- 4) створення стабільної, ефективною, гнучкої та стимулюючої раціональне природокористування системи оподаткування і механізму пільг та упорядкування системи стягнення податків, зборів та інших обов'язкових платежів екологічної спрямованості і трансформації механізму їх розподілу між бюджетами різного рівня;
- 5) сприяння структурній перебудові економіки регіону з урахуванням особливостей його природно-ресурсного потенціалу та створення умов

- розвитку екологічного підприємництва, як одного з факторів наповнення місцевих (регіональних) бюджетів;
- б) сприяння структурній перебудові економіки регіону з урахуванням особливостей його природно-ресурсного потенціалу та створення умов розвитку екологічного підприємництва, як одного з факторів наповнення місцевих (регіональних) бюджетів.

Рекомендована література [1–3,8 та інші].

Тема 3. Економічні інструменти державного механізму стимулювання рекреаційно-туристичного природокористування.

Мета практично роботи – проаналізувати законодавчу базу в сфері рекреаційно-туристичного природокористування, що формує державну політику у цій сфері, до якої, головним чином, відносяться Закон України «Про курорти», Закон України «Про туризм».

Рекомендована література [1–6,8 та інші].

Тема 4. Державне регулювання інвестиційної привабливості рекреації та туризму як складових природокористування.

Провідне місце в політиці будь-якої сучасної держави, яка спрямована на управління економікою, економічними процесами і явищами, займає інвестиційна політика, що ведеться з метою підвищення інвестиційної привабливості країни, регіону, галузі.

При вивченні даної теми слід звернути увагу на наступне. Держава регулює інвестиційну діяльність, формулює і проводить інвестиційну політику в цілому, а через міністерства і відомства управляє державними (бюджетними) інвестиціями. В її розпорядженні є достатньо спеціальних регуляторів: пільгове оподаткування; субсидії і субвенції на розвиток території, галузей і найважливіших виробництв; державні стандарти і норми; гарантії прав інвесторів та їх захист, включаючи іноземних інвесторів.

Одним з основних завдань політики держави щодо стимулювання розвитку рекреаційно-туристичної сфери і, як наслідок, рекреаційно-туристичного природокористування в теперішній час слід вважати створення економічно сприятливих умов для збільшення довгострокових інвестицій та залучення іноземних капіталів в цю сферу.

Рекомендована література [1–3,8 та інші].

Тема 5. Модель державного механізму стимулювання інвестиційної діяльності в сфері рекреаційно-туристичного природокористування.

При вивченні даної теми слід звернути увагу на наступне.

1. Об'єктом стимулювання є рекреаційно-туристичне природокористування. Об'єктом в економіці прийнято вважати

- підприємство, організацію, засоби і чинники виробництва, елементи соціальної сфери, на які направлена економічна діяльність.
2. Регуляторами (суб'єктами) стимулювання є держава і ринок. Суб'єктом в економіці – є особа, що здійснює економічну, господарську діяльність.
 3. Інструменти загального механізму стимулювання діляться на: організаційні, економічні і організаційно-економічні.
- Рекомендована література [1,2 та інші].*

2 ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ ПО ВИВЧЕННЮ ТЕОРЕТИЧНОГО МАТЕРІАЛУ

Тема 1. Поняття курортів і їх види. Створення та розвиток курортів.

При вивченні теми звернути особливу увагу на наступні питання. Закон України «Про курорти» від 05.10.2000 року № 2026 визначає правові, організаційні, економічні та соціальні засади розвитку курортів в Україні та спрямований на забезпечення використання з метою лікування і оздоровлення людей природних лікувальних ресурсів, природних територій курортів, які є надбанням народу України, та їх охорони. Законодавство про курорти базується на положеннях Конституції України і складається з Закону України «Про курорти» та інших нормативно-правових актів.

За характером природних лікувальних ресурсів курорти України поділяються на курорти державного та місцевого значення.

До курортів *державного значення* належать природні території, що мають особливо цінні та унікальні природні лікувальні ресурси і використовуються з метою лікування, медичної реабілітації та профілактики захворювань.

До курортів *місцевого значення* належать природні території, що мають загальнопоширені природні лікувальні ресурси і використовуються з метою лікування, медичної реабілітації та профілактики захворювань.

Медичний профіль (спеціалізація) курортів визначається з урахуванням властивостей природних лікувальних ресурсів.

За своєю спеціалізацією курорти поділяються на курорти *загального призначення* та *спеціалізовані* курорти для лікування конкретних захворювань.

Клопотання про оголошення природних територій курортними мають містити обґрунтування необхідності оголошення природних територій курортними; характеристику природних лікувальних ресурсів, їх лікувальних факторів, кліматичних, інженерно-геологічних та інших умов, сприятливих для лікування, медичної реабілітації та профілактики захворювань, інших цінностей природних територій, що пропонуються для оголошення;

відомості про місцезнаходження, розміри, характер використання та про власників і користувачів природних територій, а також відповідний картографічний матеріал.

Розвиток курортів здійснюється згідно з довгостроковими комплексними і цільовими державними та місцевими програмами.

Програми розвитку курортів розробляються на основі даних кадастрів природних лікувальних ресурсів, об'єктивних показників ефективності лікування, медичної реабілітації та профілактики захворювань, результатів спеціальних наукових досліджень і проектних робіт, фінансово-економічних показників діяльності курортів. При цьому визначаються параметри та режим використання природних лікувальних ресурсів з урахуванням екологічних та санітарно-гігієнічних обмежень тощо.

Література [4,10].

Питання для самоперевірки:

- 1. Який закон визначає правові, організаційні, економічні та соціальні засади розвитку курортів в Україні?*
- 2. Дати визначення поняттю курортів.*
- 2. Які Ви знаєте види курортів ?*
- 3. В залежності від чого визначається медичний профіль (спеціалізація) курортів. Наведіть приклади.*
- 4. Що є підставою для створення курорту?*
- 5. Які чинники впливають на розвиток курортів?*

Тема 2. Використання природних лікувальних ресурсів. Організація лікування та обслуговування на курортах.

При вивченні даної теми ключовими питаннями є наступні. Спеціальне використання природних лікувальних ресурсів здійснюється за плату відповідно до Кодексу України про надра. Нормативи плати за користування природними лікувальними ресурсами та порядок її справляння встановлюються Кабінетом Міністрів України.

Розробка родовищ підземних лікувальних мінеральних вод, лікувальних грязей та інших корисних копалин, що належать до природних лікувальних ресурсів, здійснюється за спеціальним дозволом на користування надрами в порядку, визначеному законодавством України.

Організація обслуговування на курортах здійснюється санаторно-курортними закладами різних форм власності й спрямовується на забезпечення умов для повноцінного лікування, медичної реабілітації та профілактики захворювань шляхом прийняття громадянами лікувальних процедур, а також забезпечення належних умов їх проживання, харчування, одержання культурно-побутових послуг.

Література [4,9,10,17].

Питання для самоперевірки:

- 1. Застосування яких методів дозволяє визначити природні лікувальні ресурси?*
- 2. Які органи здійснюють державний нагляд і контроль за дотриманням правил і норм використання природних лікувальних ресурсів?*
- 3. В чому полягають особливості спеціального використання природних лікувальних ресурсів?*
- 4. На підставі яких показників розраховується плата за використання природних лікувальних ресурсів?*
- 5. На що спрямована організація лікування на курортах?*

Тема 3. Економічне та фінансове забезпечення організації та функціонування курортів.

При вивченні даної теми студенту особливу увагу треба звернути на те, що економічні заходи забезпечення організації та функціонування курортів передбачають:

- ведення Державного кадастру природних лікувальних ресурсів України, здійснення їх економічної оцінки;
- розробку та здійснення програм збереження та розвитку курортної галузі України та забезпечення її державної підтримки;
- податкові, митні, кредитні пільги, що надаються у порядку, встановленому законом, і спрямовані на сприяння збереженню та розвитку курортів;
- застосування спеціальних платежів та зборів, забезпечення в установленому законодавством порядку компенсації збитків, завданих внаслідок порушення законодавства про курорти;
- матеріальне та фінансове забезпечення курортної галузі.

Приватизація санаторно-курортних закладів, що знаходяться на територіях курортів державного значення, використовують природні лікувальні ресурси зазначених територій, а також спеціальних санаторно-курортних закладів і перебувають у державній або комунальній власності, забороняється.

Література [4,6,9–11].

Питання для самоперевірки:

- 1. Які економічні заходи передбачають забезпечення організації та функціонування курортів?*
- 2. Що є основою для економічного обґрунтування розвитку курорту та його економічної оцінки?*

Тема 4. Санітарна охорона, моніторинг і кадастр природних територій курортів.

При вивченні даної теми студент має оволодіти наступними знаннями. Метою санітарної охорони курортів є збереження природних властивостей наявних лікувальних ресурсів, запобігання забрудненню, пошкодженню та передчасному виснаженню цих ресурсів. З цією метою в межах курорту встановлюється округ санітарної (гірничо-санітарної) охорони.

Округ санітарної охорони – це територія земної поверхні, зовнішній контур якої збігається з межею курорту. В межах цієї території забороняються будь-які роботи, що призводять до забруднення ґрунту, повітря, води, завдають шкоди лісу, іншим зеленим насадженням, сприяють розвитку ерозійних процесів і негативно впливають на природні лікувальні ресурси, санітарний та екологічний стан природних територій курортів.

Для курортів, які використовують родовища корисних копалин, що належать до природних лікувальних ресурсів (підземні мінеральні води, лікувальні грязі тощо), встановлюються округи гірничо-санітарної охорони.
Література [4,6,9–11,17].

Питання для самоперевірки:

- 1. Дати визначення терміну округ санітарної охорони.*
- 2. На які зони поділяється округ санітарної охорони?*
- 3. В чому полягають особливості функціонування території першої зони округу санітарної охорони (зони суворого режиму)?*
- 4. В чому полягають особливості функціонування території другої зони округу санітарної охорони (зони обмежень)?*
- 5. В чому полягають особливості функціонування території третьої зони округу санітарної охорони (зони спостережень)?*
- 6. Які функції виконує моніторинг природних територій курортів?*

Тема 5. Загальні засади раціонального використання туристичних ресурсів. Поняття, організаційні форми та види туризму.

При вивченні теми звернути особливу увагу на наступні питання. Закон України «Про туризм» від 8 листопада 2003 року №1282-IV визначає загальні правові, організаційні та соціально-економічні засади реалізації державної політики України в галузі туризму та спрямований на забезпечення закріплених Конституцією України прав громадян на відпочинок, свободу пересування, охорону здоров'я, на безпечне для життя і здоров'я довкілля, задоволення духовних потреб та інших прав при здійсненні туристичних подорожей. Він встановлює засади раціонального використання туристичних ресурсів та регулює відносини, пов'язані з організацією і здійсненням туризму на території України.

Залежно від категорій осіб, які здійснюють туристичні подорожі (поїздки, відвідування), їх цілей, об'єктів, що використовуються або

відвідуються, чи інших ознак існують такі види туризму: дитячий; молодіжний; сімейний; для осіб похилого віку; для інвалідів; культурно-пізнавальний; лікувально-оздоровчий; спортивний; релігійний; екологічний (зелений); сільський; підводний; гірський; пригодницький; мисливський; автомобільний; самодіяльний тощо.

Основними пріоритетними напрямами державної політики в галузі туризму є:

- удосконалення правових засад регулювання відносин у галузі туризму;
- забезпечення становлення туризму як високорентабельної галузі економіки України, заохочення національних та іноземних інвестицій у розвиток індустрії туризму, створення нових робочих місць;
- розвиток в'їзного та внутрішнього туризму, сільського, екологічного (зеленого) туризму;
- розширення міжнародного співробітництва, утвердження України на світовому туристичному ринку;
- створення сприятливих для розвитку туризму умов шляхом спрощення та гармонізації податкового, валютного, митного, прикордонного та інших видів регулювання;
- забезпечення доступності туризму та екскурсійних відвідувань для дітей, молоді, людей похилого віку, інвалідів та малозабезпечених громадян шляхом запровадження пільг стосовно цих категорій осіб.

Література [5–7].

Питання для самоперевірки:

1. Якими законодавчими актами визначено загальні засади раціонального використання туристичних ресурсів в Україні?
2. Що належить до туристичних ресурсів України? Наведіть приклади.
3. Які види туризму існують? Дайте коротку характеристику найбільш поширеним з них.
4. Назвіть основні пріоритетні напрями державної політики в галузі туризму.

Тема 6. Організація та планування туристичної діяльності в Україні.

При вивченні даної теми слід звернути увагу на наступне. З метою створення рівних можливостей суб'єктам туристичної діяльності на ринку туристичних послуг та забезпечення захисту прав і законних інтересів громадян, захисту навколишнього природного середовища, підвищення рівня туристичного обслуговування здійснюється ліцензування туроператорської та турагентської діяльності. Суб'єкт підприємницької діяльності, який отримав ліцензію на туроператорську діяльність, має виключне право на надання послуг з оформлення документів для виїзду за межі України.

Туроператор може здійснювати також і турагентську діяльність без отримання ліцензії на турагентську діяльність.

Аналізуючи перспективи розвитку туристичної індустрії в Україні, перш за все, необхідно підкреслити, що сучасний туризм – це та сфера економіки і життєдіяльності суспільства в цілому, яка в тій чи іншій мірі інтегрує практично всі галузі. Стратегічною метою розвитку туристичної індустрії в Україні можна визначити створення конкурентоспроможного на світовому ринку туристичного продукту, здатного максимально задовольнити туристичні потреби населення країни, забезпечити на цій основі комплексний розвиток територій та їх соціально-економічних інтересів при збереженні екологічної рівноваги та історико-культурного докільля. Програма дій, зорієнтована на досягнення цієї мети, має бути синхронізованою із загальними темпами становлення ринкових механізмів і співвідносною з політикою структурних реформ в економіці. Вона повинна також враховувати накопичений досвід розвитку туризму у світі, що створює сприятливі умови доопрацювання та розроблення відповідної нормативно-правової бази туризму.

Подальший розвиток демократії, політична стабільність, визначення пріоритетних напрямків економічного розвитку – все це забезпечить створення високоприбуткової туристичної галузі, яка задовольнить потреби внутрішнього та міжнародного туризму, з урахуванням природно-кліматичного, рекреаційного, соціально-економічного та історико-культурного потенціалу країни, її національних особливостей.

Література [5–8, 11].

Питання для самоперевірки:

- 1. В чому полягають особливості отримання ліцензії на здійснення туристичної діяльності в Україні?*
- 2. Назвіть перспективи розвитку туристичної індустрії в Україні.*

Тема 7. Передумови виникнення ідей сталого розвитку.

При вивченні даної теми слід звернути увагу на наступне. Наприкінці двадцятого століття людство опинилося у надзвичайно важкій ситуації: стало очевидним, що парадигма суспільного розвитку, яка була панівною протягом останніх століть, в основі якої було споживацьке, безвідповідальне ставлення до природи і ресурсів як чогось даного назавжди і невичерпного – ця парадигма себе вичерпала. Подальший розвиток цим шляхом без внесення радикальних змін веде у глухий кут, у безвихідь. Стало зрозумілим, що життєдіяльність людини, людства входить у протиріччя із фундаментальними засадами існування біосфери як цілісності і породжує нові й нові глобальні проблеми, що ставлять під сумнів подальше існування людини, її виживання як виду.

Концепція сталого розвитку втілює новий підхід, методологію, що дозволяє робити глобальну комплексну переоцінку та планувати зміни в усіх сферах життя (природи і людства) і на цій основі формувати упереджувальну політику і програми конкретних заходів на відповідних рівнях державного управління та місцевого самоврядування. Поняття «сталий розвиток суспільства» поглиблюється змістовно і вживається у більш широкому галузевому та територіальному контексті. Три складові сталого розвитку – економіка, екологія, соціум – розглядаються під кутом зору забезпечення сталості їхнього власного внутрішнього розвитку, збалансованості внутрішніх складових. Концепція і стратегії сталого розвитку (як національного, так і регіонального чи місцевого характеру) тісно пов'язані та практично переплітаються з ідеями людського розвитку, поширеними в усьому світі.

Література [5–8, 11,15].

Питання для самоперевірки:

- 1. Наведіть основні етапи розвитку нової ідеології екологічного мислення.*
- 2. Назвіть перспективи розвитку туристичної індустрії в Україні.*

Тема 8. Основні пріоритети екологічно збалансованого розвитку.

Вивчення вказаної теми вимагає звернути увагу на ступні питання. Розбалансованість у використанні природних ресурсів та їх відтворенні призвела на межі тисячоліть до широкомасштабних деструктивних процесів, які становлять реальну загрозу для існування людства. Антропогенна діяльність породила низку глобальних екологічних криз, серед яких – глобальне потепління, руйнування озонового шару, забруднення довкілля, спустелювання, кислотні опади, деградація біорізноманіття.

Нині понад 2,5 млрд. людей страждає від захворювань, пов'язаних із нестачею води, вживанням забрудненої або зараженої води. Внаслідок розвитку цивілізації планета перетворюється на велетенський смітник, бо природа не має механізму утилізації і знищення відходів, вироблених людьми. Порівняльний аналіз стану навколишнього середовища окремих держав світу свідчить про те, що Україна нині перебуває в гірших умовах, ніж її сусіди, бо нераціонально розпоряджається значними ресурсами, якими наділила нас природа. На початку XXI століття наша держава все ще посідає одне з перших місць у світі за рівнем споживання енергії, води та інших ресурсів на одиницю ВВП. Україна має найбільші у світі обсяги промислових відходів на душу населення. Кризовий стан навколишнього природного середовища та пов'язаного з цим чинником здоров'я населення становить загрозу для національної безпеки України.

Нестримна гонитва за економічним зростанням обертається знищенням людського і природного потенціалу. Україна потребує збалансованого розвитку, при якому виробництво і споживання дають можливість

природним екосистемам відновлюватися та підтримувати життєдіяльність теперішніх і майбутніх поколінь.

Література [1–3, 11,15].

Питання для самоперевірки:

- 1. Загальна характеристика екологічних проблем в Україні.*
- 2. В чому полягає сутність сталого розвитку?*
- 3. На чому базуються основні пріоритети екологічно збалансованого розвитку?*

Тема 9. Стратегічні орієнтири сталого розвитку рекреації та туризму в Україні.

При вивченні даної теми слід звернути увагу на наступне. Україна займає одне з провідних місць в Європі за забезпеченістю рекреаційно-туристичними ресурсами, має розвинуту мережу курортних закладів, та, при цьому, природний потенціал її рекреаційно-туристичних територій використовується лише на 50% від реальних можливостей.

Національний рекреаційно-туристичний продукт має низьку конкурентоспроможність на внутрішньому та міжнародному туристичному ринках. І це, на наш погляд, є наслідком існуючих недоліків в системі регулювання цієї сфери. Тому на сьогодні першочергового розв'язання потребують багато проблем, які стоять перед рекреаційно-туристичною галуззю України, і вирішити їх можливо за допомогою ретельного та обґрунтованого вибору стратегічних напрямків оновлення і розвитку рекреаційно-туристичного сектору регіональної економіки.

Література [1–3, 11,15].

Питання для самоперевірки:

- 1. Наведіть основні проблеми на шляху до сталого розвитку в рекреаційно-туристичній сфері.*
- 2.Що є індикатором сталого розвитку в Україні?*

Тема 10. Стимулювання рекреаційно-туристичного природокористування. Економічні чинники розвитку.

Ключовими питаннями при вивченні вказаної теми є наступне.

Одним з основних завдань політики держави щодо стимулювання розвитку рекреаційно-туристичної сфери і, як наслідок, рекреаційно-туристичного природокористування є створення економічно сприятливих умов для збільшення довгострокових інвестицій та залучення іноземних капіталів в цю сферу.

Переваги залучення іноземного капіталу в сферу рекреаційно-туристичного природокористування, наступні:

- ріст бюджетних доходів і зменшення бюджетних навантажень;
- зниження рівня імпортозалежності;
- стимулювання розвитку експортного потенціалу;
- покращення платіжного балансу;
- прискорення темпів структурної перебудови економіки;
- зростання темпів ринкових реформ;
- створення стратегічних міжнародних альянсів;
- включення країни у міжнародний поділ праці;
- збільшення рівня комплексного використання сировинних ресурсів;
- впровадження обсягів конверторної валюти та зменшення строків її накопичення;
- створення умов для розуміння закономірностей функціонування ринкової економіки;
- накопичення закордонної організаційного і управлінського досвіду;
- підвищення адаптації суб'єктів господарювання до умов конкурентного середовища;
- підвищення конкурентоспроможності вітчизняних курортів;
- підвищення кваліфікації працівників;
- підвищення якості робіт і послуг.

Література [1–3, 11,15].

Питання для самоперевірки:

1. Назвіть основні механізми стимулювання рекреаційно-туристичного природокористування.
2. Наведіть приклади застосування еколого-економічних важелів в рекреаційно-туристичній сфері.
3. Які переваги надає залучення іноземного капіталу в сферу рекреаційно-туристичного природокористування.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Основна література

1. Воробйова О.А., І.М. Дишловий, С.К. Харічков Проблеми природокористування та сталого розвитку в рекреаційно-туристичній сфері: Монографія. – Одеса: ІПРЕЕД НАН України, 2009. – 374 с.
2. Екологічний менеджмент та аудит рекреаційних територій (концептуальні засади та організаційний механізм): Монографія. – Під ред. д.е.н. Т.П. Галушкиної. – Одеса: Видавництво ТОВ «ІНВАЦ», 2006. – 184 с.
3. Калитюк В.А. Рекреаційно-туристичний комплекс в умовах ринку. – Львів, 1999. – 162 с.
4. Закон України «Про курорти» від 05.10.2000 року № 2026.
5. Закон України «Про туризм» від 8 листопада 2003 року №1282-IV.

6. Кифяк В.Ф. Організація туристичної діяльності в Україні : Навчальний посібник – Чернівці : Зелена Буковина, – 312 с.
7. Петранівський В.Л., Рутинський М.Й. Туристичне краєзнавство: Навч. Посіб. / За ред. проф. Ф.Д. Заставного. – К.: Знання, 2006. – 575 с.
8. Горбилева З.М. Экономика туризма: Учебное пособие. – Мн: БГЭУ, 2004. – 478 с.

Додаткова література

9. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» від 26.06.91 р. № 1264-ХІІ.
10. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР.
11. Закон України «Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року» від 21.12.2010 № 2818-VI.
12. Земельний кодекс України від 25.10.2001р. № 2768-III.
13. Закон України «Про охорону земель» від 19.06.2003 № 962-IV.
14. Водний кодекс України від 06.06.1995 р. № 213/95-ВР.
15. Доповідь Конференції Організації Об'єднаних Націй з навколишнього середовища і розвитку // Ріо-де-Жанейро, 3-14 червня 1992 р.
16. Закон України «Про охорону атмосферного повітря» від 16.10.1992 р. № 2707-ХІІ.
17. Кодекс України про надра від 27.07.1994 р. №132/94-ВР.

З ІНДИВІДУАЛЬНЕ (ДОМАШНЄ) ЗАВДАННЯ

Індивідуальне (домашнє) завдання має виконувати кожний студент індивідуально, відповідно до цих методичних вказівок та запропонованих варіантів. Виконання роботи повинно бути виконано в строк, визначений викладачем.

Виконанню домашнього завдання має передувати глибоке вивчення рекомендованих літературних джерел.

Індивідуальне (домашнє) завдання з дисципліни «Економіка та екологія рекреаційно-туристичної сфери» представлено у вигляді підготовки доповіді і презентації по окремих темах, а саме:

1. Загальна характеристика, особливі риси та сучасний стан курортів України.
2. Створення та розвиток курортів південного регіону України.
3. Особливості і структура земель рекреаційного призначення виходячи з різних форм власності.
4. Суть і особливості поняття курорт і рекреація лікувально-оздоровчої місцевості.

5. Туристична діяльність та її вплив на економіку України.
6. Характеристика туристичних ресурсів окремих територій України.
7. Переваги та недоліки рекреаційно-туристичної сфери України.
8. Туристична індустрія як вид економічної діяльності і складова економіки України
9. Особливості розвитку туризму в сучасній економіці. Форми і різновиди туризму.
10. Особливості і перспективи розвитку сільського зеленого туризму в Україні.
11. Економічні інструменти механізму державного управління у сфері рекреаційно-туристичного природокористування.
12. Джерела і напрями фінансування рекреаційно-туристичної сфери господарювання.
13. Державне регулювання конкурентоспроможності і інвестиційної привабливості рекреаційно-туристичної сфери.
14. Аналіз сучасного стану і перспективи розвитку бюджетного фінансування рекреації і туризму.
15. Державне регулювання розвитку рекреаційно-туристичної діяльності на територіях природно-заповідного фонду територій.
16. Специфіка функціонування ринку ресурсів, товарів і послуг у сфері рекреаційно-туристичного природокористування.
17. Рекреаційно-туристична інфраструктура як чинник формування попиту і пропозиції у сфері рекреаційно-туристичного природокористування.
18. Маркетинг як інструмент регулювання у сфері рекреаційно-туристичного природокористування.

Готове домашнє завдання доповідається протягом семестру на практичних заняттях в залежності від обраної тематики, яке викладач оцінює на основі повноти висвітлення теми, вмінні аналізувати, систематизувати та презентувати матеріал.

4 ОРГАНІЗАЦІЯ ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ ТА ВМІНЬ СТУДЕНТІВ

Поточна та підсумкова оцінка рівня знань студентів здійснюється за модульною накопичувальною системою.

Поточний модульний контроль з дисципліни «Економіка та екологія рекреаційно-туристичної сфери» передбачений за лекційними змістовними модулями програми ЗМ-Л1, ЗМ-Л2, одним модулем індивідуального завдання ЗМ-І3 і 2 практичними змістовними модулями програми ЗМ-П1, ЗМ-П2

Методично модульний контроль з *лекційного модуля* проводиться в формі письмових контрольних робіт. Кожному студенту видається свій

варіант контрольного завдання.

Час, що виділяється на виконання контрольної роботи визначається при видачі завдання, залежить від складності завдання і не перевищує 1 академічної години.

Методично модульний контроль з *модуля індивідуального завдання* проводиться в формі оцінювання домашнього завдання, що передбачає підготовку доповіді і презентації по окремій заданій темі.

Методично модульний контроль з *практичного модуля* проводиться в формі письмової контрольної роботи.

Після вивчення лекційного матеріалу, написання контрольних робіт і виконання індивідуального завдання зі змістовних модулів може бути нарахована максимальна кількість балів.

Індивідуальне заняття оцінюється на основі повноти висвітлення теми і вмінні аналізувати та систематизувати наявний матеріал.

При денній формі навчання, якщо за практичний і теоретичний модулі студент одержав не менше половини кількості балів (≥ 50 балів), що відведені на них, студент одержує допуск до іспиту.

Формою підсумкового семестрового контролюючого заходу з нормативної початкової дисципліни «Економіка та екологія рекреаційно-туристичної сфери» є письмовий іспит, який проводиться в період заліково-екзаменаційної сесії. Під час іспиту перевіряється засвоєння студентом теоретичного та практичного матеріалу (знань, вмінь та навичок, що зазначені у програмі дисципліни).

Екзаменаційні білети з дисципліни «Економіка та екологія рекреаційно-туристичної сфери» являють собою тестові завдання закритого типу, які потребують від студента вибору правильних відповідей з чотирьох запропонованих у запитанні. Тестові питання кожного екзаменаційного білету формуються по всьому переліку сформованих у навчальній дисципліні знань (в першу чергу базової компоненти), а їх загальна кількість складає 20 завдань. Повна правильна відповідь на 1 тестове завдання оцінюється у 5 балів. Оцінка успішності виконання студентом цього заходу здійснюється у формі кількісної оцінки (бал успішності) та максимально складає 100 балів. Перехід від кількісної оцінки до якісної оцінки здійснюється за 4-х бальною системою відповідно до наступної шкали - за правильну відповідь: на 18-20 тестів (90-100%) – «відмінно»; на 15-17 тестів (74-89%) – «добре»; на 12-14 тестів (60-73%) – «задовільно»; на менш ніж 12 тестів (<60%) – «незадовільно».

Питання про допуск до семестрового іспиту розглядається тільки за умови, якщо студент виконав всі види робіт, передбачені робочою навчальною програмою і набрав за модульною системою суму балів не менше 50% від максимально можливої за практичну частину (25 балів). В іншому випадку студент вважається таким, що не виконав навчального плану дисципліни і не допускається до іспиту.

Загальна кількісна оцінка, що отримує студент за підсумками вивчення нормативної навчальної дисципліни «Економіка та екологія рекреаційно-туристичної сфери» (загальний бал успішності) є усередненою між кількісною оцінкою поточних контролюючих заходів та кількісною оцінкою семестрового контролюючого заходу – іспиту. Якщо студент за підсумками іспиту отримав загальну кількісну оцінку менше 50% (від максимально можливої на екзамені), то загальний бал успішності має дорівнювати балу успішності на іспиті.